

حاکمیت و برنامه‌های خانواده محور

غلامعلی افروز^۱

چکیده

خانواده تنها نهاد فطری، طبیعی، بی بدیل و جاودانه بشری است. همه دیگر نهاد های اجتماعی برای پاسداشت، تقویت و حسن تأمین نیاز های تحولی خانواده ایجاد می گردند. در هر جامعه ای وجود خانواده‌های سالم و پویا، پایدار و استوار، مهمترین شاخص سلامت و اقتدار ملی تلقی می‌گردد. خانواده به مثابه باغ پر طراوتی است که در آن خانم‌ها باغبان دل‌آرام و آقایان سنگربان امنیت آفرین و فرزندان - اگر باشند - گل‌ها و میوه‌های شکفته این باغ‌اند. لازمه حفظ طراوت این باغ زندگی، صلابت و پویایی خانواده، احساس امنیت روانی و حاکمیت آرامش در کانون خانواده است. رسالت خطیر حاکمیت در این مهم، ترغیت و تشویق برای ازدواج به هنگام جوانان، با انتخاب دقیق و تشریفات آسان برای تأسیس خانواده پایدار و حمایت مستمر و همه جانبه در تحکیم آن می باشد. و انجام چنین رسالتی به معنای تلاش برای محقق شدن اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران خواهد بود. چرا که این اصل فوق‌العاده متعالی و جهان شمول مقرر می‌دارد: "از آنجائی که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد". بدون تردید، تحقق چنین اصل مترقی و بلند اندیشانه قانون اساسی و ایفای بهینه رسالت سترگ حاکمیت در این مهم، بدون اندیشه، طراحی و اجرای مطلوب و مستمر برنامه‌های جامع خانواده محور در حوزه‌های مختلف، نمی تواند به گونه‌ای که بایسته و شایسته و سزاوار خانواده‌های ایران اسلامی است انجام پذیرد. لذا انتظار به حق آن است که حاکمیت به طور اعم و قوای سه‌گانه، مجلس، قوه قضاییه و به ویژه دولت، با باور غنی و احساس ضرورت حیاتی و رسالت ملی برای تحکیم خانواده و تقویت احساس امنیت و آرامش در خانواده، همه مصوبات، مقررات و برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت خود را مورد بازنگری اساسی قرار داده و همه راهبردها و تدابیر و اقدامات تخصصی و حرفه‌ای خود را خانواده محور نمایند.

در این مقاله تلاش گردیده با تبیین مبانی و اصول، ضرورت‌ها و الزامات تدوین برنامه‌های خانواده محور در حوزه‌های مختلف، با ذکر چند مثال از تجارب کشور های رشد یافته مورد بحث و بررسی واقع گردد.

کلید واژه ها: خانواده، حاکمیت، قوای سه‌گانه، برنامه‌های ملی، خانواده محور

مقدمه

خانواده به مثابه تنها نهاد فطری، طبیعی، بی بدیل و جاودانه بشری از بیشترین قداست و حرمت برخوردار است. از همین رو، با یک نگاه ژرف، به نیکی اذعان خواهیم داشت که فلسفه و غایت اصلی تأسیس همه نهادها و بنیاد های اجتماعی، همچون مسجد و مدرسه و دانشگاه، دولت و مجلس و قوه قضاییه، شهرداری و استانداری، سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها، همه و همه برای حمایت و حسن تأمین نیازهای تحولی خانواده می باشد. بدیهی است، سلامت و صلابت و پویائی همه سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی نیز به سلامت، طراوت، تعادل و تعالی خانواده‌ها بستگی دارد.

خانواده، اولین، مهم‌ترین، پربرکت‌ترین، اثربخش‌ترین و ماندگارترین نهاد اجتماعی در تاریخ و فرهنگ و تمدن انسان‌هاست. خانواده، حلقه پیوند نسل‌ها و پل انتقال فرهنگ و ارزش‌هاست. خانواده، مطلوب‌ترین بستر شکوفایی وجود و تبلور و تجربه ارزش‌های اخلاقی و ترسیم‌گر افق و چشم‌انداز فردای جامعه است. خانواده، به سان باغی است که در آن زن‌ها/ مادرها باغبان هستند و شوهرها/ پدرها سنگربان و فرزندان - اگر باشند - گل‌ها و میوه‌های این باغ اند.^۲ با همین نگرش و باور حکیمانه، پیامبر اکرم (ص) در اولین مسجدهای خود بنا نمودند فرمودند: "از منظر من خانواده محبوب‌ترین بنای هستی است".^۳ در این نگاه پرمعنا، رسول امین خدا که درود خدا بر او باد، حریم خانواده را فراتر از مسجد دانسته و حرمت آن را همانند حرم خانه امن خدا می داند و همین است که خالق حکیم زوج افروز در قرآن کریم می فرماید: "ای اهل ایمان هرگز بدون اجازه وارد خانه و حریم خانواده دیگران نشوید و هنگامی که اجازه ورود یافتید با سلام و تحیت وارد شوید و یقیناً این روش برای شما بهترین است"^۴؛ چرا که "خدای مهربان خانه‌های شما را کانون آرامش و دل آرامی قرار داده است."^۴

در حقیقت خانواده، حرم امن زوجین، زیباترین فرصت مودت و رحمت، تبلور همه عاطفه‌ها و جاذبه‌ها، دل‌آرام‌ترین بستر فرزند آوری و فرزند پروری، بوستان شکفتن و شکوفایی، کانون آرامش و معبد نیایش است.

و این نگاه عرشی بدان معناست که دو رکن اصلی خانواده یعنی زن‌ها و شوهرها، همواره می‌بایست با آرامش آفرینی و آرامشگری "موهبت آرامش" را که غایت ازدواج است، در خانواده حاکم نمایند و همه کارگزاران جامعه اسلامی با حسن تدبیر و تلاش مستمر آرامش و احساس امنیت را در خانواده‌ها تقویت و نهادینه کنند.

بدون تردید، به هر میزان خانواده‌ها از احساس امنیت و آرامش بیشتری برخوردار باشند، همسران و بالطبع فرزندان با نگرش مثبت و انگیزه غنی و احساس تلاشمرداری در حریم ارزش‌ها در نهادهای مختلف اجتماعی حضور و مشارکت فعال و خلاقانه خواهند داشت. به سخن دیگر، در یک نگاه زرف، خانواده سرچشمه همه نیکی‌ها و نیکوکاری‌ها، پویایی و خلاقیت - ها، سازندگی‌ها و سلامت اجتماعی است و بالعکس. منشاء اصلی بسیاری از تعارض‌های روانی، ناامنی‌های درونی، کلافگی - های فکری، احساس خانه‌گریزی، آسیب‌های روانی و کجرویهای اجتماعی کودکان و نوجوانان را نیز می‌بایست در "خانواده" جستجو کرد. به سخن دیگر، این بدان معناست که همواره باید به قداست و طراوت کانون خانواده اندیشه نمود و از هیچ کوششی برای امنیت، آرامش و تحکیم آن دریغ نوزید. سزاوار آن است که همواره "همه را در خانواده ببینیم و

۲. الرجال قومون علی النساء، (قرآن کریم، سوره نساء، آیه ۳۴). شوهرها سنگربانان همسران خود هستند.

۳. یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوتکم غیر بیوتکم حتی تستانسوا و تسلموا علی اهلها ذلکم خیر لکم لعلکم تذکرون (سوره نور ۲۷)

۴. والله جعل لکم من بیوتکم سکنا (سوره نحل ۸۰)

همه را برای خانواده خواهیم". کودکان، نوجوانان، جوانان، زنان، مردان، بزرگسالان، سالمندان، همه را باید در خانواده دید و فلسفه پدیدایی و رسالت اصلی همه نهادها، همه کارگزاران و همه حاکمیت را برای امنیت و سلامت خانواده دانست. قدر مسلم لازمه بهره‌مندی از نهادها و سازمان‌های اجتماعی کارآمد در هر جامعه‌ای، وجود انسان‌های سالم، صالح، دل‌آرام و پرتلاش و امیدآفرینی است که اصلی‌ترین بستر رشد و تعالی ایشان کانون پرآرامش خانواده است. از همین‌رو، شایسته و بایسته آن است که همه برنامه‌ریزان و کارگزاران جامعه اسلامی ایران در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اصلی‌ترین محور تدبیر و تلاش خود را بر سلامت، استحکام و حاکمیت احساس امنیت و آرامش خانواده‌ها قرار دهند. در حقیقت اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز با تأکید بر این معنا مقرر می‌دارد: "از آنجایی که خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد". بنابراین شایسته و مطلوب آن است که، اصلی‌ترین رسالت دولتمردان و کارگزاران در هر جامعه‌ای طراحی، تدوین و اجرای بایسته برنامه‌های جامع خانواده‌محور می‌باشد. پرواضع است که در این مهم، شایسته و بایسته آن است چنین رسالتی با عنایت به اصل متعالی، مترقی و جهان‌شمول در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، دولت اسلامی پیشتاز همه کشورها باشد. انتظار بهینه آن است که کارگزاران حاکمیت در جامعه اسلامی ایران در حمایت از تأسیس به هنگام خانواده، ترغیب داوطلبان برای انتخاب همسر آرامشگر - با شناخت دقیق و تشریفات آسان - و حمایت‌های همه‌جانبه از خانواده‌ها و تلاش برای تقویت احساس امنیت و حاکمیت آرامش و پیوندهای خوشایند عاطفی و تعاملات درون خانوادگی بر پایه اخلاق و معنویت و رعایت حقوق متقابل عاطفی از هیچ تدبیر و تلاش و کوششی مضایقه ننمایند. چرا که از منظر ارزشهای فرهنگی و معیارهای عقلانی، مطلوب‌ترین الگوی رشد حقیقی در هر کشوری الگویی می‌تواند باشد که هدف و جهت آن تحکیم نظام خانواده، تکریم شخصیت همسران و فرزندان، تقویت رشد اخلاقی و معنوی، و پرورش استعدادها و تبلور خلاقیت‌ها و شکوفایی وجود همه اعضای خانواده‌ها در گستره حیات است. در این مقال از باب ذکر، در چند حوزه به معنا و مفهوم برنامه‌های خانواده محور اشاره می‌شود.

در حوزه قانون‌گذاری

به طور کلی، تدوین و تصویب هر قانونی در زمینه‌های مختلف سیاسی و حقوقی، اقتصادی و اجتماعی، سازمانی و اداری، صنعتی و کشاورزی، پزشکی و روان‌شناختی، فرهنگی و آموزشی، در مجلس شورای اسلامی، پیامدهای اجتماعی و فرهنگی و خانوادگی داشته و می‌تواند مستقیم و غیر مستقیم، در کوتاه مدت و بلند مدت خانواده‌ها را متأثر نماید. همین است که نمایندگان بصیر و قانون‌گذاران فهیم خود را مکلف می‌دانند که در بررسی هر بند و تبصره قانون پیشنهادی، سلامت، امنیت، آرامش و تحکیم کانون خانواده و همه اعضای آن را با دقت نظر مورد توجه قرار دهند. در این مهم، بایسته آن است که قبل از تصویب و ابلاغ هر قانون مصوب "پیوست فرهنگی و خانواده محوری" آن به شایستگی تهیه و ضمیمه گردد.

در حوزه قوه قضاییه

توجه به پیامدهای خوشایند و ناخوشایند قوانین حقوقی و کیفری و جزایی و به‌ویژه صدور احکام در شعب مختلف دادگاه‌ها برای خانواده‌ها از بیشترین اهمیت برخوردار است. یقیناً، در این مهم نیز تدوین "پیوست جامع سلامت خانواده" در ارتباط با قوانین و احکام قضایی امری است کاملاً مهم و ضروری. بی‌تردید، در این ارتباط، بازنگری اساسی نسبت به بسیاری از قوانین و مقررات و فرایند و گستره احکام قضایی با نگاه ارتقای سلامت و امنیت و تحکیم خانواده در بستر ارزشهای اصیل دینی رسالتی است بس خطیر. فی‌المثل، ثبت مهریه در دفتر رسمی قوه قضاییه، از یک جلد قران کریم، یک شاخه گل، یک سکه، پنج سکه و بیشتر و بعضاً تا یکصد و بیست چهار هزار سکه! پیامدهای خاص آن بر ماندگاری ازدواج و تحکیم خانواده، به ویژه ترویج و تقویت اندیشه ازدواج به هنگام در جوانان چگونه می‌تواند باشد؟ چگونه می‌توان نگرانی بازدارنده جوانان سالم و داوطلب ازدواج را از به اجرا گذاشته‌شدن مهریه‌های ناخواسته و تحمیلی و بالطبع از پیامدهای ناخوشایند آن برطرف نمود؟ حق طلاق چیست که بعضاً به هنگام عقد در عقدنامه رسمی قوه قضاییه ثبت می‌گردد و عموماً در دادگاه‌های خانواده به آن برای صدور حکم نسبتاً سریع طلاق استناد می‌شود؟! مگر طلاق حق است که به کسی مرحمت می‌گردد؟ در حقیقت، حق بهره‌مندی از زندگی پر از آرامش است و نه طلاق! آرامش حق است و نه ناامنی، نور حق است و نه ظلمت، سلامت حق است و نه کسالت، عقلانیت حق است و نه جهالت، بدیهی است در شرایطی که زوج به شهادت و گواهی یک کمیته تخصصی مرکب از روان‌پزشکان و روان‌شناسان و حقوقدانان متدین و متعهد، مجرب و حاذق و مورد وثوق به دلایلی از جمله اختلال روانی و اعتیاد و لجام گسیختگی شخصیتی فاقد صلاحیت همسری تشخیص داده شود و لو به صرف شوهر بودن، از طلاق زوجه امتناع ورزد! برای دادگاه گواهی کمیته تخصصی ملاک اقدام بایسته خواهد بود. نگاه دوباره و جامع در بستری از منطقی و عقلانیت در حریم ارزشهای جهان شمول قرآنی به معنا و مفهوم و مصادیق نفقه و تبیین شمول آن به صورت تحولی در زندگی مشترک زنها و شوهرها با هدف تحکیم کانون خانواده، با عنایت به ضرورت‌های جهان امروز، فوق‌العاده مهم و ارزشمند است. آیا نفقه همسر علاوه بر تأمین مسکن و تغذیه و پوشاک و بهداشت می‌تواند شامل دانش‌افزایی عمومی و تخصصی، گذران اوقات فراغت، تأمین هزینه‌های سفرهای ضروری به ویژه دیدار والدین و فرزندان، شرکت در کنگره‌های علمی داخلی و خارجی نیز باشد؟

پدیری در یک شرکت حمل و نقل به صورت قراردادی کار می‌کند، به خاطر یک تصادف ناگهانی و بدون تقصیر به دلایلی روانه زندان می‌شود و محبوس می‌گردد، در این شرایط، علاوه بر همسر همه فرزندان به ویژه دختر جوان و آماده ازدواج ایشان با یک ضربه عاطفی شدید مواجه شده و دچار اضطراب و افسردگی می‌شوند. در این مواقع از نظر قوه قضاییه چه تدابیری در قلمرو حقوق اسلامی می‌توان اتخاذ نمود که اعضای خانواده پدر محبوس دچار آسیب‌های روانی و اجتماعی نشوند و خانواده ایشان متزلزل نگردد؟

خلاصه آن که، بایسته آن است تدبیری اتخاذ گردد که در میان سطور هر حکم قضایی توجه خاص به امنیت و سلامت خانواده فرد آسیب دیده به وضوح مشهود باشد.

قطعا طراحی، اجرا و مدیریت مستمر برنامه ملی مشاور حقوقی خانواده، به گونه‌ای که برای حدود هر پانصد خانوار یک مشاور حقوقی مجرب و توانا و متعهد و تمام وقت اختصاص یابد می‌تواند از بسیاری از اختلافات و منازعات و تضييع حقوق حقه خانواده‌ها پیشگیری نماید. هزینه‌های این برنامه می‌تواند با کمک خانواده‌های علاقمند (فی المثل ماهانه مبلغی در حدود ده تا بیست هزار تومان) و حمایت‌های قوه قضاییه تأمین گردد.

در قلمرو دولت و وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی

قدر مسلم، در حمایت از خانواده‌ها بیشترین مسوولیت متوجه دولت و کارگزاران دولتی است.

توجه به احساس امنیت، سلامت و حاکمیت آرامش در خانواده‌ها با طراحی برنامه‌های جامع و کاربری خانواده محور در همه وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی یک ضرورت اجتناب ناپذیر می‌باشد. چرا که سلامت و استحکام خانواده‌ها، اصلی‌ترین مؤلفه اقتدار و مقبولیت دولت هاست.

موظف نمودن همه وزرای محترم دولت در تهیه و تدوین پیوست فرهنگی و خانواده محوری برنامه‌های کوتاه مدت و بلند مدت وزارتخانه‌های خود اولین و مهمترین گام برای ارتقا و استحکام خانواده‌ها خواهد بود.

به عنوان مثال:

وزارتخانه‌های آموزشی با نگاه تقویت احساس امنیت و آرامش خانواده‌ها، خانواده محور بودن برنامه‌های خود را در پذیرش دانش‌آموزان و دانشجویان در متناسب‌ترین مدارس و مراکز آموزش عالی و حتی الامکان نزدیک‌ترین منطقه به محل زندگی ایشان لحاظ نموده و محتوای برنامه‌های آموزشی خود را عمدتاً به صورت کاربردی، مهارت محور، خلاق پرور و اخلاق مدار با حضور مطلوب‌ترین و محبوب‌ترین معلمان و استادان طراحی نمایند.

وزارتخانه‌های صنعتی، تلاش نمایند ضمن کار آفرینی برای فرزندان آماده کار و واجد شرایط خانواده‌ها، غالب محصولات و تولیدات خود را متناسب با نیاز، بضاعت و توان خانواده‌ها با برترین کیفیت تهیه نمایند.

وزارتخانه‌های خدماتی نظیر آب و برق و گاز و تلفن، محور توزیع خدمات و تعرفه فروش و هزینه‌های مورد نظر را کاملاً با ویژگی‌ها، نیازها، بضاعت مالی، تعداد خانوار، مساحت منزل و محل سکونت خانواده‌ها متناسب و در واقع عادلانه نمایند. در این نگاه، خانواده سه نفره و خانواده هفت نفره شایسته نیست با برخورداری از واحدهای مسکونی هم‌اندازه در یک مجتمع مسکونی بدون توجه به حجم خانوار، صرفاً بر اساس میزان مصرف پرداخت نمایند. فراهم نمودن برخی تسهیلات برای خانواده‌های چند فرزند در شرایط خاص امروز که پدیده تک‌فرزندی امری متعارف می‌شود اقدامی بسیار معقول خواهد بود.

طراحی و اجرای کامل برنامه‌های پزشک خانواده و روان‌شناس خانواده در مناطق شهری و روستایی کشور یقیناً برای پیشگیری به هنگام از آسیب‌های زیستی و اختلالات روان‌شناختی و مراقبت‌های اولیه بسیار مهم و ضروری است.

فراهم نمودن برخی تسهیلات ویژه برای زن‌ها و شوهرهای شاغل برای تحکیم خانواده از اهمیت بسیاری برخوردار است. پر واضح است، برای مادران و پدران شاغل با بیش از یک فرزند بایسته آن است که در جهت آرامش روانی ایشان، بیشترین تسهیلات رفاهی و بهداشتی، کسر ساعات موظف اشتغال و مساعدت مالی برای ایشان فراهم گردد.

ساخت و آماده‌سازی واحد‌های مسکونی کوچک و مجهز در شهرهای مختلف با همیاری شهرداری‌ها برای زوج‌های جوان به صورت اجاره پنج تا ده سال با کمترین اجاره می‌تواند مایه آرامش خانواده‌های ذریط و امنیت روانی تازه عروس‌ها و دامادها باشد.

قابل ذکر است که طراحی و اجرای برنامه‌های خانواده محور، به معنای دقیق کلمه، در همه نهادها و سازمان‌های دیگر کشور مانند شهرداری‌ها، نیروی انتظامی، صدا و سیما، حوزه‌های علمیه، امور مساجد، بنیاد مستضعفان، سازمان تبلیغات و سایر نهادهای غیر دولتی فرهنگی و دینی امری است ضروری و پر اهمیت. بدون شک، خدمات شهری خانواده محور، صدا و سیما، خانواده محور، فرهنگ و تعالیم دینی و مسجد خانواده محور و پلیس محله خانواده محور می‌تواند بیشترین نقش‌آفرینی را در آرامش و استحکام خانواده داشته باشد.

بدون شک در محقق شدن این مهم، تعمیم معنا و مفهوم برنامه‌های خانواده محور، باز شناسی رسالت‌های حقوقی در جایگاه پرافتخار خدمتگزاری، متعهد شدن به مسوولیت‌های قانونی و حرفه‌ای و بهره‌گیری از تجارب موفق دیگران در تدوین و اجرای برنامه‌های ملی خانواده محور در کشورهای مختلف، فوق‌العاده مهم و ارزشمند می‌باشد. در این مقاله، از باب نمونه به برنامه‌های ملی چند کشور در تصویب قوانین و اجرای برنامه‌های خانواده محور به ویژه در سالهای اخیر اشاره می‌گردد.

برنامه‌های خانواده محور در چند کشور منتخب

انگلستان

دولت انگلستان در سالهای اخیر برنامه‌های حمایتی قابل توجهی را برای قوام، استحکام و امنیت خانواده‌ها طراحی، تصویب و به‌مورد اجرا گذاشته است. نخست وزیر انگلستان در تشریح برنامه‌های جدید دولت در ارتباط با خانواده اعلام کرد "خانواده‌ها در قلب دولت خواهند بود"^۵ نخست وزیر تاکید کرد از آغاز سال ۲۰۱۵ همه سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های ملی با نگاه خانواده محور بودن مورد ارزیابی دقیق قرار خواهد گرفت و برنامه هر وزارتخانه و دستگاهی که متضمن حمایت از کانون خانواده نباشد، تصویب نخواهد شد.

از جمله برنامه های نوین دولت انگلستان در حمایت از خانواده ها عبارتند از:

۱. حمایت فوق العاده از والدین و تقویت تعاملات ایشان با فرزندان و کمک به زوج های جوان در ابعاد اجتماعی، شغلی و اقتصادی.
۲. ارائه خدمات مشاوره ای تخصصی و مؤثر به زوج های جوان برای تقویت زندگی مشترک و خانواده پایدار.
۳. حمایت ویژه و تخصیص اعتبار خاص برای خانواده هایی که دارای فرزند بیشتر می باشند.
۴. ارائه خدمات ویژه و حمایت از خانواده هایی که با مشکلات خاصی نظیر عدم اشتغال، بدهی های بانکی، آسیب پذیری ها و رفتارهای سازش نایافته اجتماعی مواجه هستند.
۵. تدوین سیاست های خوشایند خانواده، سیاست ها و برنامه هایی که محور اصلی آنها به طور مستقیم و غیر مستقیم متوجه حمایت جامع از والدین، فرزندان و پدر بزرگ ها و مادر بزرگ هاست.
۶. ارائه و اجرای بیمه کامل سلامت برای همه اعضای خانواده با هدف ارتقای احساس امنیت خانوادگی
۷. در نظر گرفتن معافیت های مالیاتی و اعطای کمک های مالی تشویقی برای سازمان ها و شرکت هایی که در جهت سیاست های خوشایند خانواده فعالیت می نمایند.

استرالیا

از سال 2014 دولت استرالیا تدابیر ویژه ای را در حمایت از خانواده ها تدوین، تصویب و به مورد اجرا گذاشت:

۱. تقویت امنیت شغلی، انعطاف پذیری شغلی و انعطاف در ساعات انجام کار برای والدین.
۲. فراهم شدن امکان استفاده بیشتر از مرخصی با حقوق برای پدرها و مادرها.
۳. فراهم نمودن فرصت های بهینه برای والدین در مراقبت مطلوب از فرزندان.
۴. پرداخت حقوق بیشتر به والدین شاغل.
۵. ارائه معافیت های فوق العاده مالیاتی به والدین، به ویژه والدینی که بیش از یک فرزند دارند.
۶. تقویت حساب بازنشستگی و پس انداز بازنشستگی شاغلین متأهل به ویژه والدین شاغل.

کشور های اسکاندیناوی (سوئد، نروژ، فنلاند و دانمارک)

سیاست های حمایتی خانواده در کشور های اسکاندیناوی شامل برنامه های متنوعی است، اهم این برنامه ها که از سال ۲۰۱۳ به مورد اجرا گذاشته شده است به شرح ذیل است.

۱. ایجاد تنوع در مرخصی با حقوق برای والدین شاغل، به گونه ای که والدین شاغل می توانند با استفاده فوق العاده از مرخصی های ساعتی و روزانه زمان بیشتری را در خانواده با هم و فرزندان داشته باشند.
۲. برقراری مقرری فوق العاده و بیشتر برای فرزند یا فرزندان خانواده با هدف تأمین بهینه هزینه های خاص فرزندان و پیشگیری از تحمیل فشارهای اقتصادی بر خانواده.

۳. ارایه بیمه کامل سلامت برای والدین و فرزندان با هدف تقویت امنیت خانوادگی.
۴. پرداخت کمک هزینه فوق العاده به والدینی که از کودک آسیب دیده ذهنی و یا حسی حرکتی مراقبت می کنند.
۵. افزایش فوق العاده ساعات فعالیت مهد کودکها ، مراکز نگهداری از کودکان و مدارس به طور اختصاصی برای کودکانی که والدین ایشان شاغل هستند.
۶. حمایت جامع و مراقبت های خاص از سالمندان ، به ویژه پدر بزرگها و مادر بزرگ هایی که با فرزندان در خانواده زندگی می کنند.

آمریکا

دولت امریکا برنامه های متنوعی را برای حمایت از خانواده ها ارایه می نماید. بعضی از برنامه های حمایتی بدین شرح است:

۱. بیمه کامل سلامت و تأمین اجنماعی برای خانواده ها / والدین و فرزندان و خانواده های تک سرپرست.
۲. معافیت های ویژه مالیاتی در حمایت از خانواده ها.
۳. حمایت های خاص از والدین شاغل با کسر ساعات موظف شغلی و اعطای مرخصی های ترغیبی به والدین شاغل برای حضور بیشتر در خانواده و ارتباط با فرزندان.
۴. ارایه تسهیلات ویژه برای نگهداری و تحصیلات فرزندان ، مراقبت از پدر بزرگ ها و مادر بزرگ ها در خانواده.
۵. ارایه خدمات بهداشتی، مشاوره ای و تأمین تغذیه مناسب ویژه مادران باردار.
۶. ارایه خدمات مستمر روان شناختی و مشاوره ای برای خانواده ها و کودکان و نوجوانان
۷. ارایه تسهیلات فوق العاده به والدینی که از فرزند یا فرزندان با نیازهای ویژه مراقبت می نمایند نظیر کمک های مالی مناسب، کسر قابل توجه ساعات کار پدر یا مادر شاغل، اعطای مرخصی های ترغیبی و هدیه بسته مسافرنی تفریحی سالانه با تأمین جایگزین مناسب برای مراقبت از کودک یا نوجوان آسیب پذیرفته به والدین.

آلمان

دولت آلمان در سالهای اخیر به ویژه از تابستان ۲۰۱۵ برای ازدواج جوانان و تأسیس به هنگام خانواده ، فرزندآوری و استحکام و پایداری خانواده برنامه های تشویقی و ترغیبی قابل توجهی را ارایه داده است. اهم این برنامه ها به شرح ذیل است. پرداخت کمک هزینه فوق العاده و هدیه ویژه به زوج هایی که صاحب فرزند می شوند.

۱. کمک به تأمین مسکن مناسب برای زوج های جوان و پرداخت کمک هزینه زندگی همراه با مسکن حمایتی به والدین متقاضی .
۲. ارایه خدمات روان شناختی و مشاوره ای رایگان به خانواده ها و فرزندان ایشان با هدف استحکام نظام خانواده و پیشگیری از آسیب ها

۳. اعطای تسهیلات ویژه شغلی به والدین شاغل، علاوه بر مرخصی‌های تشویقی و ترغیبی. چنانچه والدین به طور متوسط هفته ای ۲۵ تا ۳۰ ساعت برای چهار ماه متوالی شاغل باشند، هر یک از والدین ماهانه هدیه والد گری و انعام ویژه‌ای را دریافت می‌نمایند.

۴. وزارت فدرال خانواده تسهیلات و امکانات ویژه‌ای را در مناطق مختلف کشور به صورت شبکه‌های حمایتی در شهر ها و محله ها با هدف حمایت از خانواده ها و ارایه خدمات جامع مشاوره‌ای، رفاهی و تفریحی برای والین و فرزندان فراهم نموده است.

۵. تأمین معیشت مطلوب با کیفیت و استاندارد های ملی برای خانواده ها توسط وزارت خانواده در آلمان.

۶. فراهم نمودن امکانات لازم و پرداخت هزینه‌های مربوط به همه والدین، جهت حسن مراقبت، پرورش و تعلیم و تربیت با کیفیت فرزندان با بهره مندی از مراکز و مدارس آموزشی مورد نظر.

همه سخن این است که خانواده بنیادی ترین و ماندگارترین نهاد در گستره جهان است و خدای احد و صمد و لم یلد و لم یولد کفوی ندارد و کفو آفرین و زوج آفرین است،" و من کل شی خلقنا زوجین لعلکم تذکرون"۴ خالق زوج آفرین، فلسفه خلقت نیکوی خود را بر آفرینش همزمان دختر و پسر / عروس و داماد استوار نموده و پایه و اساس خانواده را پیوند عرشی زوج مؤنث و مذکر می‌داند. و این فلسفه زیبا و پر معنای خلقت را منشور جاودانه حیات و سرمشق اندیشه و تفکر و تذکر برای صاحبان اندیشه و متفکران جامعه و کارگزاران فهیم و هوشمند و بلنداندیش می‌داند. بی تردید، برترین اندیشه‌ورزی و سرمشق‌گیری از این آموزه جاودانه خلقت، باور قلبی بر حرمت و جایگاه عرشی خانواده و تلاش مستمر و آگاهانه و متعهدانه در تأسیس به هنگام، دوام و قوام و استحکام خانواده و حاکمیت آرامش و امنیت در کانون پر قداست خانواده است.

در حقیقت، اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی مبنی بر خانواده محور بودن برنامه های ملی می تواند تأکیدی بر این معنا باشد.

این اصل مهم و حیاتی به سه مؤلفه اساسی اشاره شده است که لازم است مورد توجه خاص کارگزاران نظام اسلامی قرار گیرد:

مؤلفه اول: آسان کردن تشکیل خانواده

بدیهی است تدوین و تنظیم قوانین و مقررات، سیاست گذاری و طراحی و اجرای برنامه های جامع روان شناختی، مشاوره - ای، فرهنگی و اجتماعی و حمایتی با هدف ایجاد و تقویت نگرش‌های مثبت و انگیزه های غنی در جوانان نسبت به ازدواج پایدار با شناخت و انتخاب دقیق و تشریفات و عروسی آسان بر عهده قوه مقننه، قوه قضاییه (به ویژه در وضع قوانین لازم برای ازدواج ماندگار و کم تکلف با تشریفات اندک و مهریه معقول و پیشگیری از تبعات ناخوشایند و فرسایشی برخی

۶. قران کریم سوره ذاریات، آیه ۴۹

طلاق ها) و البته عمدتاً بر عهده دولت و دولتمردان می باشد. باید توجه داشت که ریشه‌های موانع اصلی ازدواج به هنگام جوانان را در ایران و جهان می بایست در عوامل روان شناختی، احساس امنیت روانی، باورها و نگرش‌های اجتماعی و تجارب نه چندان خوشایند خانوادگی و مؤلفه‌های فرهنگی یافت و نه صرفاً در مسایل شغلی و اقتصادی. لذا بایسته آن است دولتمردان بصیر در تحقق بخشیدن به این مهم از همه امکانات بالقوه و بالفعل مراکز علمی و پژوهشی، حوزه‌های مطالعات و تبلیغات دینی، نهاد‌های فرهنگی و هنری، سازمان‌های خدماتی نظیر شهرداری‌ها و بنگاه‌های اقتصادی به شایستگی استفاده نمایند.

مؤلفه دوم: پاسداری از قداست خانواده

یقیناً پاسداری از قداست و کرامت خانواده از هدف‌های مقدس نظام جمهوری اسلامی و از رسالت‌های خطیر همه مدیران ارشد، کارگزاران و دولتمردان نظام است. خانواده و حفظ کیان و قداست آن همواره مورد تأکید آموزه‌های قرآنی و تعالیم اسلامی می‌باشد. حفظ کیان و قداست خانواده آن چنان ارزشمند است که قصور در آن می‌تواند نزد خالق زوج آفرین موجب شرمساری باشد. تقویت احساس امنیت در زوجین، حاکمیت آرامش در حریم خانواده و حسن تأمین نیازهای اساسی خانواده‌ها بالاخص زوج‌های جوان به طور مستمر و در نهایت تکریم و فراهم نمودن خدمات بایسته و رایگان مشاوره‌ای برای ایشان از جمله روش‌های پاسداری از حرمت، کرامت و قداست خانواده است.

مؤلفه سوم: استواری روابط خانوادگی و تنظیم روابط بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران همه کارگزاران و دولتمردان ایران اسلامی را مکلف می‌دارد که با طراحی و اجرای برنامه‌های متناسب ملی در استحکام و استواری خانواده از هیچ کوششی دریغ ننماید. در این مهم بایسته و شایسته آن است که روابط اعضای خانواده به ویژه روابط همسران بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی استوار باشد. در حقیقت تأسیس خانواده بر پایه حقوق متعالی اسلامی و حاکمیت آرامش و فضیلت‌های اخلاقی و ارزشهای والای قرآنی در کانون خانواده با روابط پر مودت و رحمت زوجین، هدف اصلی اصل دهم قانون اساسی است. در واقع اصل دهم قانون اساسی نویدگر تأسیس و ماندگاری خانواده آرمانی است. بی تردید در محقق شدن این رسالت خطیر، کارگزاران بلند اندیش جمهوری اسلامی ایران برگزاری دوره‌های مفید و مؤثر آموزشی در قلمرو حقوق فردی و همسری زوجین قبل و بعد از ازدواج و ارائه خدمات مشاوره‌ای مستمر در این حوزه امری است بسیار مهم و ضروری. طراحی و ارائه برنامه‌های مؤثر و اثر بخش در ارتباط با هدف غایی ازدواج که همانا نیل به آرامش ماندگار و تجربه خوشبختی حقیقی است، تبیین مطلوب و معقول ویژگی‌های همسران دل آرام و آرامشگر و امنیت آفرین و تشریح معنا و مفهوم روابط زوجین بر پایه مودت و رحمت با نگاه روان شناسی قرآنی برای دواطلبان ازدواج و زوج‌های جوان، از دیگر رسالت‌های خطیر دولت فهیم اسلامی می‌باشد. با عنایت به آنچه که به اختصار اشاره شد از منظر ارزشهای اسلامی "خانواده آرمانی" خانواده‌ای است که بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی تأسیس گردیده و بالطبع، متعادل، متعالی، پر طراوت و شکوفاست که در آن زوج متعهد و دل آرام با احساس امنیت و آرامشگری متقابل، با مودت و رحمت، همه جاذبه‌های زیستی، شناختی، بصری و کلامی و مهارت‌های خوشایند رفتاری در همه شرایط و موقعیت‌ها همه تلاش خود را برای حاکمیت آرامش و پیوندهای عاطفی در کانون

خانواده و تجربه خوشبختی مبذول نموده و مطلوب ترین بستر را برای فرزندپروری فراهم می نمایند. بایسته و شایسته آن است که کارگزاران فهیم جامعه اسلامی ایران در ایفای رسالت خطیر، با ترسیم وضعیت مطلوب خانواده در افق های روشن، تدابیر لازم را برای محقق نمودن آن اتخاذ نمایند.

با این نگاه و نگرش ژرف به خانواده بایسته آن است که همواره در جامعه اسلامی و در گستره جهان همه را در خانواده دید و همه را برای خانواده خواست. برای نیل به این مهم، می بایست همه قوانین مجلس شورای اسلامی با همت و بصیرت نمایندگان فهیم، همه برنامه ها و مصوبات دولت با تلاش مستمر، هوشمندانه و متعهدانه دولتمردان با آرمان و اندیشه خانواده محوری طراحی و تدوین گردد. چرا که ایران اسلامی همیشه به مجلس خانواده محور، دولت خانواده محور، دستگاه قضایی خانواده محور و مدافع حقوق و ارزش های خانواده، پلیس خانواده محور، بهداشت و درمان خانواده محور، مدرسه و دانشگاه خانواده محور، صدا و سیمای خانواده محور، پزشک و روان شناس خانواده محور نیاز دارد.^۷

در این معنا، بر اساس یافته های پژوهشی و حرفه ای در قلمرو خانواده، و استفاده از تجارب* اثر بخش کشورهای رشد یافته جهان، نظام جمهوری اسلامی می تواند با تأسیس یک وزارت خانه مقتدر و کار آمد تحت عنوان " وزارت خانواده" گام های نوین و اثر بخشی را در حمایت از خانواده ها بر دارد. بدیهی است این وزارتخانه می تواند با تدبیر و طراحی برنامه های جامع راهبردی و تقویت احساس امنیت در خانواده ها بر پایه نیازهای طبیعی و تحولی اعضای خانواده همچون احساس امنیت زیستی، احساس امنیت روانی، احساس و باور امنیت پزشکی، احساس و باور امنیت قضایی و حقوقی، احساس امنیت مشاورت های روان شناختی، احساس امنیت انتظامی و پلیسی، احساس و تجربه امنیت اقتصادی، احساس و باور امنیت آموزشی و احساس امنیت خدمات اجتماعی گام های مؤثری برای استحکام، پایداری و پویایی خانواده ها بر دارد.

منابع و مأخذ

- آیت الله مکارم شیرازی (۱۳۹۰) ترجمه قران کریم، انتشارات نور، قم
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۴) روان شناسی خانواده، همسران برتر، انتشارات سازمان اولیا و مربیان
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۳) زن و شوهر از منظر پیامبر اعظم ص انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۳) مبانی روان شناسی خانواده و رابطه زن و شوهر با تاکید بر حقوق عاطفی متقابل، انتشارات مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
- افروز، غلامعلی (۱۳۹۴) روانشناسی ازدواج و شکوه همسری، انتشارات دانشگاه تهران
- حکمت نیا، محمود (۱۳۹۳) حقوق زن و خانواده، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- فاضل، جواد (۱۳۵۵) سخنان علی علیه السلام از نهج البلاغه، انتشارات علمی.

۷. این وزارتخانه می تواند با ادغام برخی سازمانها و نهاد های موجود نظیر سازمان بهزیستی، حوزه معاونت امور جوانان وزارت ورزش و جوانان، معاونت امور خانواده ریاست جمهوری و بخشی سازمان تامین اجتماعی و دیگر واحد های ذیربط تاسیس گردد.

۸. این وزارتخانه می تواند با ادغام برخی سازمانها و نهاد های موجود نظیر سازمان بهزیستی، حوزه معاونت امور جوانان وزارت ورزش و جوانان، معاونت امور خانواده ریاست جمهوری و بخشی سازمان تامین اجتماعی و دیگر واحد های ذیربط تاسیس گردد.

The Australian Nurse-Family Partnership Program (2015) ANFPP Newsletter 17 Dec 2015

<http://www.anfpp.com.au/about-anfpp/anfpp-national-newsletter>

Cameron, David (2014) Speech on Support for Families , Published by Prime Minister Office, 10 Downing Street, London

European Union Activities (2015) Germany: A modern family policy for a compatible partnership of family and career and for economically stable families

http://europa.eu/epic/countries/germany/index_en.htm

US department of Health and Human Services (2013) National Family Caregiver Support Program .

http://www.aoa.acl.gov/AoA_Programs/HCLTC/Caregiver/